

функцію своєрідних форпостів України за кордоном. Для розбудови демократичної заможної України та для утвердження її позитивного образу необхідна синергія, яку можна досягти, поєднуючи капітал знань і можливостей українських громад як в Україні, так і поза її межами.

Література:

1. Мазука Л. І. Українська діаспора в Росії: актуальні проблеми збереження національної ідентичності / Л. І. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 91–102.
2. Роздуми з початку нового шкільного року // Свобода – Нью-Йорк. – 19 вересня 2003. – № 38.
3. Росіяни в Україні та українці в Росії: спроби порівняльного аналізу. – Режим доступу : aropok.narod.ru/business.html-21k
4. Трощинський В. Проблеми етнічного відродження східної української діаспори / В. Трощинський, А. Попок // Українські варіанти. – К., 1997. – Ч. 2. – С. 26.
5. Якімова А. Українство в Болгарії / А. Якімова // Українознавство. – 2010. – № 2. – С. 227–232.

Надійшла до редколегії 16.12.2011 р.

УДК 351.851

О. М. ШЕЛОМОВСЬКА

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проаналізовано існуючі в науковій літературі класифікації моделей державного управління вищою освітою; обґрунтовано доцільність використання в сучасних умовах типології, відповідно до якої виділяються ринкова, соціальна та змішана моделі; наведено конкретні принципи їх функціонування в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: вища освіта, державне управління вищою освітою, континентальна модель, ринкова модель, соціальна модель, змішана модель.

The classification of models of the public administration of higher education in scientific literature are analysed; expedience of the use in the modern terms of typology, according to which stand out the market, social and mixed models are grounded; the specific principles of their functioning in the countries of the European Union are here.

Key words: higher education, public administration of higher education, the continental model, the market model, the social model, the mixed model.

У другій половині ХХ ст. більшість європейських держав вимушені були певним чином трансформувати власні системи державного управління, зважаючи на нові умови існування світового суспільства – глобалізацію, інтернаціоналізацію, демократизацію та ін. Звісно, ці зміни торкнулися і державного управління сфери вищої освіти, оскільки побудова єдиного європейського освітнього простору вимагала трансформації систем вищої освіти та управління ними; пошуку нових способів взаємодії сфери вищої освіти та держави. Оскільки сьогодні Україна також знаходиться на шляху модернізації державного управління вищою освітою, то, на нашу думку, аналіз досвіду оптимізації державного управління вищою освітою в розвинутих, демократичних, правових державах Європейського Союзу може бути корисним для розробки загальної стратегії реформування державного управління та можливої адаптації цього досвіду відповідно до українських умов.

У результаті комплексного аналізу попередніх публікацій і досліджень було виявлено наявність висвітлення різноманітних аспектів державного управління вищою освітою в працях українських (К. Богомаза, О. Вікторова, Л. Гаєвської, Д. Дзвінчука, В. Лугового, К. Корсака, І. Сікорської, Л. Прокопенка, Т. Фінікова, І. Хожило), російських (С. Беляков, А. Галаган, М. Ларіонова, Л. Шпаковська) та закордонних (К. Бартон, Д. Браун, Ф. Вут, М. Коган) та ін. В їх роботах аналізуються лише окремі аспекти державного управління вищою освітою – історичні, організаційні, фінансові, економічні та кадрові питання забезпечення галузі. Однак при цьому ґрунтовний аналіз моделей державного управління вищою освітою в країнах Європейського Союзу поки що не був предметом спеціального наукового дослідження. Саме тому мета нашої статті полягає у визначенні особливостей, переваг і недоліків наявних моделей державного управління вищою освітою в розвинутих країнах Європейського Союзу для вибору стратегії державного управління вищою освітою в Україні.

Одразу зазначимо, що оскільки стан і напрямки реалізації державного управління вищою освітою визначаються історичними, соціально-економічними, політичними та соціокультурними умовами розвитку кожної держави, то в кожній європейській країні існує своя специфічна, лише їй властива система державного управління вищою освітою. Однак все ж таки державне управління вищою освітою в державах має спільні риси, що дозволяє виробити декілька моделей.

Так, на думку низки експертів, зокрема Організації економічного та соціального розвитку (ОЕСР), у світі історично склалися три основних типи моделей державного управління вищою освітою: директивна модель, яка отримала розповсюдження на території колишнього СРСР і Китаю; її характерною рисою є тоталітарний контроль держави, який знаходить своє втілення в державному призначенні ректорів і визначенні квот та умов оплати всього професорсько-викладацького складу, установленні для кожного закладу вищої освіти спеціальностей і квот студентів за кожною спеціальністю,

контролі за дотриманням детальних стандартів підготовки спеціалістів; континентальна модель – притаманна Німеччині, Франції та скандинавським країнам – характеризується патерналізмом держави стосовно університетів, жорстко стратифікованою системою доступу до університетської освіти (як правило, безкоштовної) і підтримкою академічної свободи в університетах; така модель менш орієнтована на ринкові стратегії і більше – на підтримку і відтворення університетської культури; атлантична модель – властива для держав, де вища освіта надається на платній основі; вона характеризується ліберальним підходом до стратегії університетів з боку держави, при цьому рівень академічної свободи визначається раціональними фінансовими та іміджевими рамками кожного університету.

В останнє десятиріччя директивна модель фактично перестала існувати (хоча її рудименти все ще діють у країнах колишнього соціалістичного табору), а між атлантичною і континентальною намітилися тенденції до зближення. Усі європейські держави прагнуть контролювати якість і розвиток вищої освіти через організацію ефективного управління у ВНЗ, поступово передаючи їм повноваження і відповідальність за ухвалення рішень. Це прагнення здійснюється за допомогою створення і розвитку структур, які виконують всілякі посередницькі функції між урядом і вузами, а також розмежуванням повноважень і зон відповідальності між всіма зацікавленими сторонами: державою, бізнесом, адміністрацією, місцевим співтовариством, студентами і професорсько-викладацьким складом [1].

Інша класифікація моделей державного управління вищою освітою ґрунтується на тригранній моделі типологізації систем управління К. Бартона. Він зазначає, що розвинуті та індустріальні країни можна розмежовувати відповідно до координаційних заходів в управлінні сферою вищої освіти. Відповідно до цього виділяється координація, де найзначущу роль відіграє ринок (США); координація, де найважливішу роль відіграє держава (СРСР та Швеція), і координація, в основі якої лежить вплив зі сторони академічної олігархії (Італія, Велика Британія) [12, с. 68]. Звісно, такий розподіл систем управління вищою освітою має право на існування, однак, на нашу думку, він не відповідає реаліям сучасного життя, оскільки виділення академічної олігархії (а не спільноти) в якості одного з головних акторів є дещо суб'єктивним – академічна спільнота все одно повинна мати більш глобальні орієнтири, знати, для кого вона готує спеціалістів, в якому напрямку відбувається розвиток сфери вищої освіти держави. У такому разі має сенс виділення лише двох моделей – державницької та ринкової.

Також поширеною є думка про те, що всі концепції контролю та моніторингу, які сформувалися в Європі, поділяються на дві групи: континентальну та британську. Як зазначає Д. Дзвінчук, різниця між ними досить істотна, оскільки виходить на рівень відмінностей у філософії освіти та економічної моделі, у відносинах між вищими навчальними закладами та державою, а не зводиться лише до способів виконання контрольних функцій. Як відомо, існують дві основні моделі економіки ринкової спрямованості –

це так звана “ліберальна” модель і модель соціально орієнтованого ринку, які різняться за ступенем і засобами державного регулювання економіки. “Ліберальна” модель ґрунтується на незначному втручанні держави в діяльність господарюючих суб’єктів, більшість з яких є недержавними, а також мінімальній участі держави у вирішенні соціальних завдань. Державне регулювання в основному обмежується макроекономічними процесами. Соціально орієнтована модель характеризується більшим ступенем державного втручання, наявністю значного державного сектора [5, с. 91]. Стосовно вищої освіти континентальна модель передбачає, що контрольні або регулятивні функції покладені на урядову установу чи агентство, яке їй підзвітне, а британська передбачає діяльність незалежних експертів [3, с. 244]. Тобто, проводячи аналогії з попередньо визначеними моделями можна стверджувати, що директивна модель є найжорсткішим різновидом континентальної (ще може називатися німецько-російською [4, с. 7]), яка передбачає державну відповідальність за вищу освіту, а британська та атлантична (англосаксонська чи англо-американська) моделі описують одну й ту ж ситуацію різними словами, при якій освіта є особистою справою кожної людини та є індустрією послуг.

Дуже схожої думки стосовно моделей державного управління вищою освітою дотримується ван Вут, який запропонував також дві моделі: стратегію раціонального планування і контролю та стратегію саморегуляції [17]. Перша бере свій початок з ідеї раціонального прийняття рішень, у ході якого прораховуються всі альтернативи та наслідки. Це передбачає централізацію процесу прийняття рішень і досить жорсткий контроль за вибором заданої політики та її втіленням у життя. Стратегія раціонального планування і контролю закладена в моделі державного контролю за сферою вищої освіти, тобто притаманна континентальній Європі, де заклади вищої освіти були створені й фінансуються майже виключно державою. Стратегія саморегулювання (саморегуляції) визнає, що: по-перше, знання про об’єкт регулювання є надзвичайно невизначеними і мінливими; по-друге, фрагментація складних процесів прийняття рішень – благо для досягнення більшої гнучкості та інноваційності. Вона надає перевагу саморегуляційним можливостям і складним взаємовідносинам між децентралізованими суб’єктами прийняття рішень. Стратегія саморегулювання відповідає моделі державного нагляду за вищою освітою – британської та американській [9, с. 111–113].

Однак управління вищою освітою не стоїть на місці – воно постійно розвивається, удосконалюючи свої методи та процедури. Через це вважається, що в сучасному світі в деяких державах моделі державного управління переплелися між собою, використовують постулати одна одної для якнайкращої відповіді на запити суспільства. Спроба класифікації таких змішаних моделей може була зроблена Д. Брауном та С. Беляковим, які пропонують виділяти чотири типи державного управління вищою освітою, а саме: новий менеджеріалізм: університет як елемент ринку, високий рівень автономії, низький рівень внутрішньої бюрократизації прийняття рішень;

бюрократично-державний: високий рівень автономії та бюрократизації, слабкий прояв ринку, університет як частина культури держави; бюрократично-олігархічний: жорсткі процедури прийняття рішень, низький рівень автономії, низький рівень внутрішньої бюрократизації прийняття рішень; ринковий: університет як елемент ринку, низький рівень автономії, низький рівень внутрішньої бюрократизації прийняття рішень [11; 2, с. 48]. Говорячи про переваги та недоліки такої типологізації моделей управління вищою освітою, варто відзначити відповідно її всеосяжність, що створює певну складність її розуміння та врахування новітніх досягнень управлінської науки завдяки введенню моделі нового менеджеріалізму.

На нашу думку, найоптимальнішою класифікацією моделей державного управління вищою освітою європейських країнах є класифікація, заснована на виділенні основних сил, які беруть участь в управлінні сферою вищої освіти – держава, ринок та академія. Зокрема, мова йде про наявність ринкової (британської), соціальної (північноєвропейської) та змішаної (центральноевропейської) моделей державного управління вищою освітою. Особливості та умови їх взаємодії специфічні для кожної країни, визначені її традиціями, історичною специфікою формування освітньої системи, а також пов'язані з режимом забезпечення загального добробуту (ліберальний, соціально-демократичний, консервативно-корпоративістський) [10, с. 122].

Ринкова стратегія управління вищою освітою виділяється, як видно з її назви, тому що основним агентом її координації виступає ринок. Іноді цю модель називають також англосакською у зв'язку з тим, що приклади її реалізації можна знайти в англосакських країнах з британськими традиціями державного управління: Великій Британії, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії. Ліберальний режим держави створює всі можливості для вільного розвитку особистості, яка може розраховувати лише на себе. Вважається, що держава, завдяки своєму втручанням в сферу вищої освіти, буде обмежувати розвиток як кожної особи, так і всієї сфери вищої освіти загалом, а ринок, навпаки, може лише сприяти такому розвиткові. Саме тому, держава в цій моделі забезпечує лише інфраструктуру та забезпечення освітніми послугами тільки на базовому рівні; наявний високий ступінь автономії ВНЗ, багато з яких мають статус незалежних від держави організацій.

Серед європейських країн найяскравішим послідовником ринкової моделі управління вищою освітою, як вже згадувалося вище, є Велика Британія. Галузь вищої освіти в ній має дуже давню історію – починаючи ще з XII ст., коли було створено перше покоління британських університетів (Оксфорд у 1169 р. та Кембридж у 1209 р.). За цей час країна взагалі та сфера вищої освіти зокрема, пережила багато кризових моментів, однак завжди була і залишається на сьогодні однією з найпопулярніших європейських освітніх систем. Варто зазначити, що ринкова система управління вищою освітою в Об'єднаному Королівстві існувала не завжди. Друга половина XX ст. характеризувалася постійною зміною уявлень про роль і місце вищої освіти в національній економіці та участі держави в управлінні нею. Так, 1960 – 1970 рр.

ознаменувалися “соціальним” напрямком освітньої політики і пов’язані з діяльністю лейбористського уряду, який спрямував свої зусилля на досягнення рівності можливостей і подолання старої станової елітарної системи вищої освіти. Однак уже на початку 1980-х рр. державні видатки на вищу освіту були істотно скорочені, що призвело до скорочення кількості студентів в університетському секторі. Наприкінці 1980-х рр. основна мета державного управління вищою освітою полягала в підвищенні ефективності ВНЗ та їх відповідності запитам суспільства, інструментом чого повинна була стати конкуренція серед ВНЗ за студентів. У результаті все це призвело до дерегуляції та значному впливу ринку на управління вищою освітою [15, с. 47].

Наразі основним нормативно-правовим документом, який регламентує особливості організації системи вищої освіти Великобританії та управління нею є закон “Про вищу освіту” 2004 р. [13]. Функції загального управління та стратегічного планування діяльності системи вищої освіти покладені на Департамент у справах вищої освіти, інновацій та мистецтва, який забезпечує виконання законодавчих актів в галузі вищої освіти, несе відповідальність за моніторинг освіти в національному масштабі, однак безпосередньо не відповідає за діяльність кожного університету та його фінансовий стан. Частина повноважень Департаменту делегована на регіональні органи управління – Департамент освіти і професійного навчання Англії, Управління освіти Уельсу, Шотландський департамент освіти та Департамент освіти Північної Ірландії. Органи фінансування також регіоналізовані – Рада з фінансування вищої освіти Англії, Шотландська рада з фінансування вищої освіти, Рада з фінансування вищої освіти Уельсу, Департамент освіти Північної Ірландії. Вони, як правило, відповідають за розподіл коштів між вищими навчальними закладами та фінансують значну частину міжнародних досліджень у галузі освіти. Фактично Рада з фінансування вищої освіти відділена від Міністерства освіти і знаходиться в підпорядкуванні уряду країни. Щорічно ця організація розглядає показники діяльності ВНЗ і за певною формулою визначає бюджетне фінансування ВНЗ за всіма статтями, включаючи відрахування на наукові дослідження. Як правило, Рада визначає тільки фонд заробітної плати професорсько-викладацького складу, а його чисельність визначає ВНЗ [8]. Поряд з цим, специфічною рисою державного управління вищою освітою Великобританії є наявність значної кількості спеціалізованих агенцій-посередників, які є основними провідниками політики центральної влади у взаємодії з університетами. Зокрема, до них належать Агенція з питань забезпечення якості (відповідає за оцінку та сертифікацію курсів); Агенція з питань статистики вищої школи (відповідає за збір статистичних даних для аналізу діяльності вищих навчальних закладів та їх удосконалення); Аналітичний інститут вищої школи (виконує дослідження на замовлення Уряду) та ін. Функції контролю покладено також на Королівську інспекцію, яка раніше інспектувала роботу усіх навчальних закладів, окрім університетів [6]. Все це поступово призводить до втрати автономії університетів та підвищення їх залежності від політики державної влади.

Протилежною до ринкової стратегії державного управління вищою освітою є соціальна модель, притаманна країнам Північної Європи (соціально-демократичні традиції, нерівномірність розвитку регіонів, невелика чисельність населення) [14, с. 178]. У цій моделі держава бере на себе відповідальність за підтримку освіти на всіх її рівнях, оскільки освіті відводиться центральна роль у підтримці національної системи загального добробуту і національної ідентичності. ВНЗ при цьому діють не лише як центри освітньої та наукової діяльності, а й визначаються агентами регіонального культурного і економічного розвитку і тим самим сприяють вирівнюванню регіональних відмінностей. Держава виступає в якості основного джерела фінансування вищої освіти (наприклад у Фінляндії доля участі держави в фінансуванні інститутів вищої освіти складає 72 %, а на фінансування освітньої системи загалом виділяється 15,5 % видаткової частини бюджету) [7].

Серед країн соціальної моделі державного управління вищою освітою помітне місце займає також Норвегія. Історія розвитку вищої школи Норвегії відносно коротка і налічує 200 років. Перший університет країни був заснований в Осло в 1811 р. і до 1946 р. був єдиним навчальним закладом такого рівня. Саме з цього періоду і розпочався розвиток університетів. Значимо, що наприкінці ХХ ст. у норвезьких ВНЗ, в яких навчалося 56 % студентів вищих навчальних закладів країни, що пов'язано не тільки з прагненням населення до отримання освіти підвищеного рівня, але і з практичною відсутністю обмежень при зарахуванні. У цілому ж діяльність вищих навчальних закладів різного профілю і рівня не була скоординована, оскільки всі вони відносилися до різних міністерств. Унаслідок цього на початку 1980-х рр. почався процес адміністративних реформ, у результаті яких ВНЗ медичного профілю стали підпорядковуватися Міністерству освіти і церкви. Наступним кроком у створенні системи державного управління вищою освітою стало створення в 1982 р. Міністерства культури і науки, яке покликано безпосередньо вирішувати питання вищої школи. Такі кроки дозволили посилити роль держави в управлінні і фінансуванні системи вищої освіти. У даний час лише один з 24 приватних ВНЗ у Норвегії є дійсно незалежним – так званий Вільний факультет теології. Решту навчальних закладів цієї категорії субсидуються більшою мірою з державного бюджету і підкоряються або центральному, або місцевим органам управління.

Кінцевою інстанцією, що затверджує глобальні лінії розвитку вищої освіти і його річний бюджет, є Стортинг (норвезький парламент). Найвищим же виконавчим органом – Міністерство освіти та науки. Доречно зазначити, що це міністерство очолює одразу два міністри – один відповідає за базову та середню освіту, а інших за вищу освіту та науку. Університети і коледжі вносять лише свої пропозиції стосовно змін в змісті навчальних курсів, професорсько-викладацькому складі. Таким чином, центральні органи управління достатньо тісно пов'язані з системою управління в самих ВНЗ, де найвищим органом є сенат, який займається розподілом бюджету координацією навчальних курсів і довгостроковим плануванням.

Третю модель державного управління вищою освітою можна охарактеризувати як змішану, однак з переважанням в останні роки орієнтацією на ринкову стратегію. Вона отримала розповсюдження у другій половині ХХ ст. і притаманна державам Центральної Європи, в яких вища освіта розглядається важливим соціальним благом і є інструментом державної соціальної політики. У цьому сенсі змішана і соціальна моделі вищої освіти до початку освітніх реформ 1970-х рр. у країнах обох стратегій були схожими. Заклади вищої освіти мали низький ступінь автономії в тому, що стосується створення навчальних програм, призначення викладацького складу, вибору джерел фінансування. Проте вони були достатньо автономні в здійсненні досліджень. Така автономія забезпечувалася моделлю університетів, характерних для країн Центральної Європи – паризького і гюмбольдтівського, де державна влада виступає гарантом “вільного наукового пошуку”, охороняючи наукову діяльність від впливу приватних інтересів [16, с. 129]. Починаючи з кінця 1960-х рр., у цих країнах було зроблено реформи, направлені на введення ринку як інструменту управління політикою вищої освіти, а також децентралізацію державного управління. Ринок у центральноевропейській стратегії розуміється як сукупність методів державного управління, “подібних ринковим” – конкуренція між вузами за державні ресурси, залучення підприємств до фінансування вищої освіти, організація незалежних агентств, які оцінюють якість роботи вузів, залучення студентів як споживачів послуг до оцінки роботи вузів шляхом здійснення вибору на користь тих або інших навчальних закладів, що досягається шляхом розповсюдження інформації про якість роботи вузів. Таким чином, поняття ринку тут пов’язано з переглядом ролі держави у вищій освіті. Держава в центральноевропейській моделі політики вищої освіти є у великій мірі децентралізованою.

Різні європейські країни представляють різні форми інтерпретації даної моделі. Як правило, як приклад реалізації даної моделі називають Францію. Відповідальність за визначення та реалізацію освітньої політики в межах законодавства несе уряд Франції. Вища освіта знаходиться в підпорядкуванні Міністерства національної освіти, вищої освіти і науки (МНОВОН) та відповідних міністерств, які здійснюють контроль за функціонуванням окремих Вищих шкіл. Одночасно важлива роль в управлінні вузами делегується державою регіональним структурам. Так, територія Франції розподілена на 28 навчальних округів (академій), очолюють їх ректори – представники МНОВОН в окрузі, які контролюють виконання розпоряджень центральної влади “на місцях”. Ректор академії входить до складу керівних рад вузів, а в його розпорядженні є адміністрація, яка складається з ректорату, радників, інспекторів і консультативних комісій. Децентралізація управління була пов’язана з ідеєю про те, що вища освіта, як надзвичайно складна система, не може управлятися централізовано. З іншого боку, бажання центру передати частину повноважень регіональним урядам було обумовлено прагненням розділити фінансове навантаження з іншими учасниками управлінського процесу. Регіональним урядам було запропоновано створювати власні плани розвитку ВНЗ відповідно до регіональних потреб, а також укладати контракти з університетами.

Отже, аналіз специфіки державного управління вищою освітою в європейських країнах дозволив нам виділити три основні моделі – ринкову, соціальну та змішану, провідну роль в кожній з яких відіграє відповідно ринок, держава та їх поєднання. У процесі історичного розвитку та становлення системи державного управління кожна з держав обрала для себе саму ту стратегію, яка для неї є найкращою. Усі вони мають свої недоліки та переваги: ринкові інструменти управління освітою у Великобританії створюють сприятливі умови для розвитку університетської автономії; повна державна підтримка всіх закладів вищої освіти в Фінляндії, Норвегії тощо. скандинавських країнах дозволяє забезпечити рівні можливості для всіх в здобутті освіти на безкоштовних основах; поєднання ринку та держави в управлінні закладами вищої освіти у Франції та Німеччині дозволяють забезпечувати як демократизацію управління на засадах децентралізації та автономії ВНЗ, так і забезпечення значної ролі держави у сфері вищої освіти. Довід розвинутих європейських країн стосовно вибору моделі державного управління вищою освітою є корисним для України при проведенні модернізації державного управління вищою освітою в Україні, особливо в контексті її інтеграції в європейський освітній простір. Однак особливі умови становлення та розвитку нашої країни вимагають ще й аналізу трансформації управління в сфері вищої освіти в посткомуністичних країнах Європейського Союзу.

Література:

1. Аналитическая справка о государственной политике в сфере управления высшим образованием в странах ОЭСР и ЕС и институциональных моделях управления университетами в новых условиях функционирования высших учебных заведений. – Режим доступа : <http://window.edu.ru>
2. *Беляков С. А.* Зарубежный опыт совершенствования управления образованием: основные модели / С. А. Беляков // Университетское управление. – 2009. – № 1. – С. 45–63.
3. *Дзвінчук Д. І.* Освіта в історико-філософському вимірі: тенденції розвитку та управління : [монографія] / Д. І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2006. – 378 с.
4. *Кучма Л. Д.* Крім констатації потрібні реальні пропозиції / Л. Д. Кучма // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 5–6. – С. 4–12.
5. *Левчишена О.* Регуляторна політика держави в галузі вищої освіти / О. Левчишена // Освіти і управління. – 2009. – Т. 12. – № 1. – С. 90–97.
6. Система высшего образования в Великобритании // Обзор систем высшего образования стран ОЭСР. – Режим доступа : <http://www.oecdcentre.hse.ru>
7. Система образования Финляндии: успехи школьного обучения и “третья роль” университетов. – Режим доступа : <http://www.oecdcentre.hse.ru>
8. *Филлипов В. М.* Сравнительный анализ систем управления в вузах, организации и экономики образования / В. М. Филлипов // Университетское управление: практика и анализ. – 1998. – № 1. – Режим доступа : <http://www.umj.ru>
9. *Фініков Т. В.* Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков – К. : Таксон, 2002. – 176 с.

10. Шпаковская Л. Политика высшего образования в Европе и России / Л. Шпаковская. – СПб. : Норма, 2007. – 328 с.
11. Braun D. Changing Governance Models in Higher Education: The Case of the New Managerialism / D. Braun. – Режим доступу : <http://onlinelibrary.wiley.com>. – Title from screen
12. Burton C. The Higher Education System. Academic Organization in Cross-National Perspective / C. Barton. – Berkeley and Los Angeles, California : University of California Press, 1986. – 316 p.
13. Higher Education Act 2004. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk>
14. Kivinen O. Changing higher-education policy. Three Western models / O. Kivinen, R. Rinne // Prospects. – 1991. – Vol. XXI. – № 3. – P. 177–185.
15. Kogan M. The end of the dual system? The blurring of boundaries in the British tertiary education system / M. Kogan // Higher education in Europe. Ed. by C Gellert. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. – 1996. – P. 45–58.
16. Neave G. Introduction / G. Neave // Prometheus bound :the changing relationship between government and higher education in western Europe / Ed. by G. Neave, F. A. Van Vught. – Oxford : Pergamon. – 1999.
17. Vught F. A. van. Policy Models and Policy Instruments in Higher Education. The Effects of governmental policy-making on the innovative behaviour of higher education institutions / F.A. van Vught // Political science series. – 1995. – № 26. – Режим доступу : <http://www.ihs.ac.at>.

Надійшла до редколегії 13.12.2011 р.

УДК 519.86

I. В. КУКІН

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНОЮ ПРИКОРДОННОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Удосконалено понятійний апарат державних правоохоронних послуг, які можуть надаватися згідно із законодавчим визначенням завдань і функцій Державної прикордонної служби особам, які перетинають державний кордон у місцевих пунктах пропуску.

Ключові слова: місцеві пункти пропуску, управління якістю послуг, послуга, державна правоохоронна послуга, споживач, стандарт послуги.

In the article is improved the conceptual apparatus of state law enforcement services that can be provided by legally defined tasks and functions of the State Border Service to the persons who cross the state border in the local checkpoints.

Key words: local checkpoint, services quality management, service, state law enforcement services, consumer, standard services.